

"לבניינה של תורה" – חלק רעא

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י
 "אין הדבר תלוי אלא ב"

"לך אָמַר לְבִי"

התרגשות אחזה אותי הבוקר בשעת קבלת עול מלכות שמיים המשותפת של הישיבה כאשר חשתי את עוצמת הציבור הגדול, שנכח בתפילת שחרית. בנוסף, התחוויר לי יסוד מאוד חשוב – הרי ניסינו פעמים רבות לחזק את אופן קבלת עול מלכות שמיים יחד, אולם מתברר שרק כאשר הרצון מתעורר מתוכנו אנו, ולא בשל דחיפה חיצונית, הדבר אכן יוצא לפועל. תחושה זו ליוותה לאורך כל המשך התפילה.

"יש קונה עולמו בשעה אחת"

לאור זאת, עלתה במוחי הגמרא המפורסמת¹ המספרת את סיפורו של ר' אלעזר בן דורדיא: "אמרו עליו על רבי אלעזר בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים, והייתה נוטלת כיס דינרין בשכרה. נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות", עדי כך היה להוט אחר העבירה.

אולם, דווקא ממנה שומע הוא מילים שטלטלו אותו, דווקא ממנה שמע שייתכן שאין לו דרך לתשובה. "הלך וישב בין שני הרים וגבעות. אמר: הרים וגבעות, בקשו עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו... אמר: שמים וארץ, בקשו עלי רחמים! אמרו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו... אמר: חמה ולבנה, בקשו

עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו... אמר: כוכבים ומזלות, בקשו עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו...", הוא תולה את תקוות ישועתו בכל הגורמים הסובבים אותו, אך לשווא, הישועה לא תבוא מהם. משראה שכך הוא, "אמר: אין הדבר תלוי אלא ב"י! הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכייה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא... בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת."

על האדם
 לדעת כי כל
 הפתרונות
 לבעיותיו
 מצויים בתוכו
 פנימה, ואין
 צורך לחפשם
 במרחקים

מעשה מופלא זה מלמדנו לימוד גדול.

"אלא ב"

רבי אלעזר בן דורדיא מבין שטעה בדרך בה חי עד עתה ושעליו להיטיב את דרכיו. אמנם, השינוי העצמי הוא משימה קשה ביותר. הנטייה הטבעית הינה לבקש עזרה מאחרים, ואף לתלות את כישלונותיו בגורמים אחרים. נקל לאדם להאשים אחרים ולתלות את חוסר הצלחותיו בסיבות חיצוניות. הרי פעמים רבות אנו חושבים: לו הייתי חי את חיי מראשיתם בצורה אחרת או אם הייתי נולד בתנאים אחרים – ודאי שהדברים היו נראים אחרת והייתי מגיע להישגים גבוהים יותר. בזה אנו משייכים את

1 עבודה זרה, דף יז, עמוד א

ממש מצויים הכוחות ובתוכם מקננים הפתרונות.⁵

עיקרון זה נכון בכל מערכות החיים. לא מכבר פגשתי אחד מבוגרי הישיבה שבמהלך שיחתנו תינה בפני בדמעות את צערו על כך שהוא ואשתו, שלהם כבר מספר ילדים, מצויים בתהליכי ייעוץ נישואין ועל סף גירושין. הוא תלה את האחריות לכך בהתנהגות אשתו. ניסיתי להעביר לו את המסר שאנו עוסקים בו כעת – לא נכון להאשים בכך את התנהגות אשתו, אלא לאמתו של דבר הדבר תלוי בו ויש ביכולתו להפוך את הקערה על פיה. הצעתי לו לשנות פרטים מסוימים בהתנהגותו, ובפרט ביחס כלפי אשתו. לאחר מספר שבועות פגשתיו שנית, וכבר אור של שמחה היה נסוך על פניו: "תודה", הוא אמר לי, "אנו אמנם עדיין בתהליך, אבל המצב כבר השתנה לחלוטין".

"יהיה טוב"

יסוד לכך מצוי בתורת הבעש"ט, האומר שלאדם הפוגם בבחינת המעשה ייגרם צער מהרחוקים ממנו (היינו מעבדיו), ולפוגם בדיבורו ייגרם צער מאשתו ומשאר בני אדם, והפוגם במחשבתו יהיה לו צער מבניו. אך, אם יתקן בעצמו את שלוש בחינות אלה, במחשבה בדיבור ובמעשה (המקבילות לשלוש מדרגות חיי האדם: נפש, רוח ונשמה) יתהפכו כולם לטובה ביחס אליו.

גם מדברים אלו נשמע כי הכל תלוי באדם עצמו וביכולתו לשנות את המציאות.

ייתכן שזהו ההסבר לאימרה: "תחשוב טוב – יהיה טוב", שיש המייחסים אותה לבעש"ט ויש המייחסים אותה ל"צמח צדק" – ביכולתך

תחושת חוסר ההצלחה שלנו לגורמים סביבתיים שאינם תלויים בנו.²

אולם, האמת שונה מכך. רבי אלעזר בן דורדיא זכה לתואר 'רבי' עקב העובדה שזכה ולימד את כל ישראל לדורות³: אל תנהג כך, אל תתלה כישלונותיך באחרים⁴ יותר מכך, יחסה של המציאות כלפיך גם הוא תלוי רק בך. על כן, גם אדם המצוי במדרגה נמוכה, כאלעזר בן דורדיא, שהיה מוכן לעשות דברים שאין הדעת סובלתם, על מנת למלא את תאוותו, יכול להגיע לדרגות נישאות, יכול הוא להגיע לפנימיותו.

"נשמה שנתת בי"

כוח זה, שביכולתו להביא למהפך מקצה לקצה, נובע מהנשמה האלקית האין-סופית השוכנת בתוך כל אדם, גם בתוכנו אנו, והיא היכולה לרוממנו אל על. עובדה זו מחייבת אותנו ליטול את האחריות להתפתחותנו הרוחנית על עצמנו, ולהכיר כי הכל תלוי באדם עצמו.

ייתכן שבכיו של רבי נבע גם מכך. ייתכן שהוא השתומם נוכח הראייה אודות אלו כוחות טמונים באדם, עד שביכולתו לקנות עולם הבא בשעה אחת; נוכח ההתוודעות אל המדרגה אליה יכול אדם להעפיל במידה ויחליט שאכן הכל תלוי בו. מתוך כך, חש רבי, יש לבכות על אותם האנשים שלא הגיעו להחלטה זו ולא הצליחו למצות את אוצרות החיים שבקרבם. יש לקונן על אותם שלא הפנימו שדרכם הרוחנית תלויה אך בהם והכל ניתן למימוש, שהרי במ

² עי' שפתי חיים, מועדים, חלק א, עמוד יט

³ עי' שפתי חיים, שם, עמוד כא

⁴ עי' אורות התשובה, פרק טז, אות א1: "אחד מהיסודות של התשובה... הוא הכרת האחריות של האדם על מעשיו... שמודה האדם שאין שום עניין אחד, שיש להאשימו על החטא ותוצאותיו, כי אם אותו בעצמו. ובהוא מברר לעצמו את חופש רצונו ועוצם יכולתו על סדרי חייו ומעשיו".

⁵ עי' שפתי חיים, שם

⁶ בעל שם טוב על התורה, עמוד התפילה, אות קנו (מתוך בן פורת יוסף לרבי יעקב יוסף מפולגא). עיי"ש בהערות מקור מים חיים, הערה קנג, בשם מאור עיניים: "כי מה שיש לאדם צרים מלמטה, הוא על ידי הדינים שיש עליו מלמעלה".

בדבריו התחדש מימד נוסף – כאשר מדובר ביחס לאדם עצמו, על האדם לקחת אחריות, ואם הוא לא יפעל בדבר אכן ישנו חשש שלא יתממש הצריך להתממש. גם ביחס לאחרים, נדרש האדם לקחת אחריות, אולם עליו לדעת כי גם לא יגלה יוזמה, הקב”ה ימצא את דרכו שלו להביא את הדברים לידי גמר, וייתכן שישלח משהו אחר, ואילו הוא יפסיד את הזכות להיות שותף עם א-ל, וכדברי מרדכי לאסתר: ” רַוח וְהַצְלָה יַעֲמוּד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר... וּמִי יוֹדֵעַ אִם לָעַתָּה פְּזֹאת הַגְּעֵת לְמַלְכוּת.”

סוף דבר, על כל אחד מאיתנו להאמין בכוחות שנתן לו הקב”ה, ויש לו להשתמש בהם ולא לתלות תקוות או האשמות באחרים.

לשנות את יחסך למציאות וממילא המציאות תשנה את יחסה כלפיך ואכן תהיה טובה יותר.

על ידי רצוננו ומחשבתנו, על ידי גישתנו לחיים – בכוחנו להפוך את העולם להיות יותר טוב, יותר מתוקן!

”אם אין אני לי – מי לי?”

פעמים רבות שמענו בבית מדרשינו, ממו”ר הרב יעקב כץ שליט”א, את דברי רבינו יונה: ”והנה נחתום העניין הזה במאמר נכבד אשר לחכמי ישראל וזכרונם לברכה⁸: היה הלל עליו השלום אומר: 'אם אין אני לי מי לי? וכשאני לעצמי מה אני? ואם לא עכשיו אימתי?' ביאור הדבר – אם האדם לא עורר נפשו מה יועילוהו המוסרים, כי אף על פי שנכנסים בלבו ביום שמעו, ישכחם היצר ויעבירם מלבבו.”

שלא יאבד את הזכות

ביום זה, לפני כ”ג שנים, השתתפתי בהלוויתו של אחד מגדולי הדור המיוחדים, האדמו”ר מלובביץ’ זצ”ל. ברצוני לחתום בדבריו, שיש בהם נקודת ביאור נוספת. יהיו הדברים לעילוי נשמתו, וימליץ טוב עלינו ועל ישראל.

כך הסביר האדמו”ר מלובביץ’ את דברי המשנה⁹, שהוזכרה גם בדברי רבנו יונה: ”אם אין אני לי – מי לי?” – החובה על כל אחד לעסוק בעבודה קירוב הרחוקים בעצמו. ודאי שגם בלעדיו ייעשו העניינים הצריכים להיעשות, אבל אם הוא לא ייטול חלק בזה, הרי יאבד את הזכות. וכשאני לעצמי – מה אני? – אם כי הוא בעצמו חייב לעסוק בזה, לא יעמיד הכל על דעתו, אלא יתייעץ עם אחרים. ואם לא עכשיו – אימתי? – לא ידחה עבודה זו לכשיתפנה מעסקיו לאחר זמן, שהרי ייתכן שלאחר זמן יהיה כבר מאוחר מדי לעזור לזולתו.”

7 שערי תשובה, שער ב, אות כו

8 אבות, פרק א, משנה יד

9 משיחת שבת שמיני, תשל”ז

